

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 2.

Fylke: Nord-Trøndelag

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Overhalla

Emne: Transport av høy

Bygdelag:

Oppskr. av: Joh.s Fuglår

Gard:

(adresse):

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):
Delvis.

SVAR

Innkjøringen fra heimejordene (innjorden) foregikk for ca. 70 år siden - og senere - på hjulslede, d. v. s. opprinnelig en kjøredning uten hjul, bestemt for høy- og kornkjøring. Den opprinnelige høyslede var ca. 2,4 m l. og ca. 0,85 m br., en størrelse de nu brukelige høyvogner med darris stort sett endnu har. Meiene var tremeier uten beslag under. Meiene var arbeidet - som regel - av gran med endel av treets rot fastsittende, slik at begge meiers forende fikk 2 oppstandere, ca. 0,85 m høye. Sledens overside var av bord i midten og på ytterkanten laget som meiene, altså med endel av treets rot fasthengende, sledens bakre ende fikk derved i likhet med framenden 2 oppstandere - uten at dog disse sidetrær berørte marken som meiene -. Endeoppstanderne var forbundet med hverandre ved innfelte tvertrær. Disse oppstanderne for og bak kaldtes "rötter" (flertall av rot (ei)) og hindret høylasset fra å reise av sleden foran og bak. På sidene av sleden var "sklinna" (ei sklinn), en rektangulær treramme forbundet med tversovergående trelister, dels også ved bjørkvidjer. Disse sklinger var nede ved sledens ytterkant forbundet med for- og bakrøttene, enten ved jernører (halvringer) på de yttre rötter eller ved dype hakk i dertil anbrakte tverstokker. Sklingen var litt kortere enn avstanden mellom enderötterne, slik at de når sleden var uten lass kunde felles sammen i overkant. De övre ender av skлиндene hadde bånd med løkker av tau eller vidjer, som under lesingen hektes fast til de yttre rötter på den yttre røts hornliknende forlengelse. Lasset fikk derved en form, som nederst hadde sledebredden og överst betydelig bredere. Rötterne og skлиндene holdt altså lasset på plass. For å holde lasset sammen ovenpå bruktes en lang staur (av bjørk eller rogn) som ved rep eller vidjeløkker ble forbundet med rötternes overkant, og som altså pressede lasset sammen ovenfra. Disse staurer kaldtes "tang" (ei), flertall tenger. Når de hadde betegnelsen tang kommer dette nok av at der tildels benyttedes 2 eller 3 staurer, forbundet med endetrær, slik at var der 3 staurer hadde endetreene ledd, slik at tangen utenfor bruk kunde felles sammen.

Neste trinn for høysleden var hjulsleden, som litt bakenfor midten hadde en trerull mellom meiene og tjente som en slags hjul. Forenden av sleden gikk framdeles nede på jorden under kjøringen. Rullen ble senere ombyttet med 2 små hjul på størrelse som almindelige trillebårhjul, ett på hver side av sleden. For ytterligere å lette kjøringen fikk høysleden en trerull mellom meiene forest, en

12e
s. 3
tilføyd
de

Derved unngikkes at selve ^{me}meie gikk på marken, det ble altså en slagsvogn, men doningen hadde framdeles benevnelsen slede - på Overhallisk "höysla" (ein) -.

Rekket eller draget var "skjekje" (eit), altså skjæker. (Ei skåk, to skåker). En beskrivelse av skjækene antas overflødig. Forbindelsen mellom de to skåker hetter "aksill" (ein). Det samme hetter framste forbindelse mellom sledemeiene.

Forbindelsen mellom aksillen på skjækene og aksillen på sleden var oftest en jernlenke med lange lykker eller led men kunde tildels (kanskje opprinnelig) være av björkvidjer. Denne forbindelse hetter "drætte" (eit) (av å dra).

For 30 - 40 år siden ble höysleden ofte avløst av en langvogn, en tohjulet (små hjul) lang vogn, som kaldtes höyvogn eller langvogn. Den hadde lause enderötter og sklinder som höysleden, men dette kunde tas av og vognen også brukes til annen slags kjøring. Men det varte ikke længe før langsoغن ble utkonkurreret av höyvogn av type som den opprinnelige men med forstilling: darris. Tangen - höytongja (ei) - er nu som oftest avløst av reip.

Besvarelser av de i cirkulæret oppstilte punkter.

1. Höykjøringen foregikk - og foregår - som ovenfor beskrevet såvel på de større som på de mindre bruk. Husmannen (stakkar!) måtte - og må nok - fremdeles nøye seg med å bære avlingen i hus, hvis han ikke flottet seg med en liten håndvogn eller trillebår. Sistnevnte er dog upraktisk for høytransport. Håndvognen blir delvis fetlenget med staurer eller bord for höykjøringen. En annen måte å føre höyet på er med en rive å "kjemme" höyet til store "kjemmer", som ved hjelp av riven løftedes opp på venstre aksel (skulder) og holdtes sammen og på plass med riven. Å slå høy i selve utmarken er - og har såvidt jeg vet vært - ukjent her i bygden. Derimot hadde gårdene og plassmenn såkaldte uteng, hvor der sloges høy. Disse uteng hadde navn som Rönningen, Lian (lier) o. fl. og ofte med tillegget -engene (eit eng) som Nordenget, Litlenget o. l., ofte også bare enget (Eingje (eit)). Disse utengsletter er nu som regel utlagt til kreaturhamninger (kulturbeiter) bortsett fra de større og gode, som endnu bibeholdes. I disse uteng er - var - höybuer, "Lodo" (ei), hvortil höyet føres på vanlig måte ved kjøring - i nödsfall bæring -.
2. Hovedsagelig besvart foran. De i punktet nevnte "börsvolk", "topp" m. v. er ukjent her. Dog med den reservasjon, at der under fjellslått (höyslått på gressrike myrer i fjellet) kan være benyttet hjelpemidler som staurer, lange björk- og rognvidjer o. l. uten at det såvidt vites har hatt noe serskilte navn. Den under punkt 1 nevnte bæring i kjemmer var nok også da det mest almindelige. I fjellsletter brukes oftest höystakker, delvis små höybuer (lodoer).
Overhalla er stort sett flatlandsbygd, derfor er de i cirkulæret punkt 2 nevnte hjelpemidler som regel unödvendige.
3. Höyet fra utenglöer og höystakker i fjellet ble - og blir - som regel hjemkjört på vinterföret.
4. ~~Fjellslått~~ Besvart foran i den utstrekning som angår namdalsbygdens Overhalla. Der brukes kun en hest for höylasset.
5. Fellesslått vites ikke av. Har sådant forekommet må det være for mange mannsaldrer siden.

Noen bestemt tid for hjemkjöring av höy fra utenglöer og/eller fjellsletter, kjennes ikke.

Punktets övrige spørsmål bortfaller for såvidt angär dette distrikt.

6. Hjemkjöringen av höyet fra utengslätter o. l. foregår med hest og slede. Noen serskilt bröyting for denne kjöring foregår ikke.

Kjördagen arter seg ikke anderledes enn en annen almindelig arbeidsdag.

Overhalla 28.9.1947.

Joh. s Fuglär
(Joh. s Fuglär).

Tilföyelse.

Etter at foranstående var skrevet har jeg kommet til kunnskap om, at de nevnte opstanderne - röttene - foran og bak på höysleden (vignen) er löse, fastsatt ved jernkroker i jernörer, slik at de kan tas av, og vognen således også kan benyttes til annet enn bare höy og korsnkjöring.

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

adr. NORSK FOLKEMUSEUM

BYGDØY

725